

Egy kérdés és egy válasz

Arthur Miller az iraki háború megkezdése előtt néhány nappal felolvasóestet tartott New Yorkban. Ennek során feltett egy drámaíróhoz illő kérdést: „Hogyan eshetett meg, hogy a világtörténelem egyik legvéresebb diktátora erkölcsi fölénybe került velünk szemben?”

A nagy drámai kérdéseket fájdalmas önellentmondás szorítja ki belőlünk. Théba királya elképesztő szívóssággal saját bűnét nyomozza ki. A dán királyfi nagybátyja bűne helyett saját értelmiségi tehetetlenségéről bizonyosodik meg. A jóságos kínai prostituált a rossz világban rákényszerül arra, éppen a jóság védelmében, hogy olykor maga is gonosz legyen.

Hogyan fajulhattak odáig a dolgok, hogy Miller úgy érezhesse: a világ legerősebb demokráciája morálisan a vértől ragacsos kezű despota színvonala alá süllyedt? Tudhatjuk persze, hogy az egészséges ösztönű ember a megtámadott pártját fogja a támadóval szemben, és érzelmeivel a gyöngébb fél mellé áll. De itt nem erről van szó.

A Bush-rendszer képmutatásával alázta Szaddám alá Amerikát. Legfőbb vezetői személyükben is szinté kivétel nélkül érdekeltek a Nagy Olajbizniszben. Abdul el-Rekabi, Párizsban élő ellenzéki vezető, a Szaddám utáni kor egyik lehetséges miniszterelnöke, a kérdésre, hogy miért akart az Egyesült Államok háborút, Irak stratégiai fontosságán kívül az olajat nevezte meg legfőbb oknak: „Az iraki kőolaj megszerzésével az amerikaiak a világgazdaságot akarják uralmuk alá hajtani, és ezzel a számukra különösen veszélyes Európát is.” (Berliner Zeitung, március 24.) Ezzel a magyarázattal a legerősebb kontinentális államok, Franciaország és Németország ellenállása is értelmezhető. Az iraki háború felszínre hozta az atlanti szövetségen belül feszülő, érdekeken alapuló ellentétet Amerika és Európa között, és ez az ellentét túléli Szaddámot.

A vezető réteg olaj iránt érzett ősziinte elkötelezettségét az Amerikában még kormányképesnek ítélték jobboldal legjobboldalibb figurái fejezik ki a legnyomatékosabban. Milyen emberek ezek? Nézttem Rumsfeld hadügyminisztert, milyen önelégült mosollyal jelenti be, hogy Irak, ha ellenállást tanúsít, olyan bombatámadások célpontja lesz, amilyeneket nem látott még a világtörténelem. Az amerikaiak elhitték maguknak, hogy Irak népe örül, ha bombák segítségével megszabadítják a gyűlölt diktátortól. Csakhogy az iraki nép nem szenvedett többet Szaddámtól, mint az orosz nép Sztálin diktatúrájától, és ez a nép is védte zsarnoka által meggyötört hazáját, amikor bombákkal és tankokkal akarták felszabadítani. Ami Cheney alelnököt illeti: róla elég tudni, hogy ellenkezte Nelson Mandela szabadon bocsá-

tását. A hadügyminisztérium héjaja, Wolfowitz Nixon idejében a vietnami háború propagálásával foglalkozott. Az ájtatos John Ashcroft rasszista, nőmozgalom-ellenes, a homoszexualitást kriminalizálni akaró felfogása közismert. Bush környezetének egy másik tagja, Richard Armitage a sah idejében képviselte Iránban az Egyesült Államokat. Két másik főtisztviselő, John Poindexter és Elliot Abrams Reagan idejében az iráni mullahokat látta el fegyverekkel, és ezt a nicaraguai és El Salvador-i halálbrigádoktól juttatott pénzből finanszírozta.

Ezt a szellemiséget szektáriánus keresztény szószba tunkolva találják fel a

Ez csakugyan borzalmas perspektívákkal fenyeget. A J6 – főként, ha atomnagyhatalom – nem válogathat a Gonoszok között. Szellemisége arra kényszeríti – ha nem hiúsítja meg szándékát az Irak-háború világreakciója –, hogy sorra rohanja le és bombázza porrá a Gonosz egyéb megtestesülései közül azokat, akik nem rendelkeznek atombombával. Ráadásul Bush keresztesháborúnak keresztelte el vállalkozását, és így vallási színezetet adott terroristaelenes propagandájának. A mohamedánok most már olajukon kívül Allahot is veszélyben érzik. Az iszlám fundamentalizmus szárnyakat kap, az Amerika-párti arab kormányok ellen magasba csap a düh, és a

fel. Ha határidőket tartalmaz, akkor a felfüggesztés feltételeit a hatályos szöveg egyik részlete határozza meg. Ám, ha igaz volna az a képtelenség, hogy a második öbölháború óta felfüggesztett határozat van érvényben Irak ellen, akkor is csak a Biztonsági Tanács helyezhetné hatályon kívül a határozat felfüggesztését.

Nézem Berlinben, ahol ezt a cikket írom, a háborús képernyőt, és ismét eszembe jut Arthur Miller bánatos mondata. Nemrég két amerikai tetemet és öt hadifoglyot mutatott az iraki tévé. A hadifoglyok arcán halálos rettegés. Iszonyodva gondolok arra, hogy mit éltek meg és milyen napoknak néznek még elébe. És aztán látnom kell az amerikai felháborodást. Amerika a genfi konvencióra hivatkozik. Nemzetközi törvényszékekkel fenyegetőzik arra az esetre, ha Irak nem tartja be a hadifoglyokra vonatkozó genfi konvenciót. Eszembe jut, hogy nemrég, az afgán háborúban az amerikai fél nem ismerte el, hogy katonák ellen harcol. Terroristáknak nevezte őket, az al-Kaida embereit és az afgán hadsereg katonáit egyaránt, hogy kinyilváníthassa: rájuk nem vonatkozik a genfi konvenció. Holott magának a genfi konvenciónak a negyedik paragrafus mondja ki, hogy hadifoglyoknak kell tekinteni minden elfogott katonát (vagyis a tálibokat is) és az önkéntes egységek minden elfogott tagját (tehát az al-Kaida harcosait is). Bagramban, Afganisztán amerikai kihallgatóközpontjában a Washington Post beszámolója szerint a letartóztatottakat acélkonténerekben tárolják a nagy hőségben, „fájdalmas testtartásba” kényszerítve őket. „Minden lehetséges nyomást alkalmazunk” – jelentette egy amerikai kihallgatótiszt. A New York Times pszichológiai manipulációkról és „alvásmegvonásról” tesz közzé jelentést. Minthogy Amerikában törvények tiltják a kínvallatást, olyan országokba – például Szaúd-Arábiába, Egyiptomba vagy Marokkóba – szállították a kínzásra kijelölteteket, ahol a kínvallatás legális. Egyiptomi, marokkói és egyéb hóhérok gyötrik őket, az amerikai szakemberek pedig a szomszéd szobában tartózkodnak, vagy akár jelen is vannak, mint Szaúd-Arábiában. Olvastam egy interjút, amelyben egy marokkói kihallgatótiszt biztosítja az újságírórt arról, hogy „kiszűrték” foglyaikat, kiölik belőlük a szemek között azt a hitet, hogy az istennek bármilyen köze van ahhoz, amit cselekszenek. „Teljesen üresre pucoljuk őket” – mondta. Az International Herald Tribune március 13-án beszámol arról, hogy egy amerikai bíróság döntése szerint Guantánamóban nem kell betartani a fogva tartásra és perrendtartásra vonatkozó amerikai törvényeket, mert ez az erődtény nem amerikai, hanem kubai felségterület. Kihallgatásokat tarthatnak

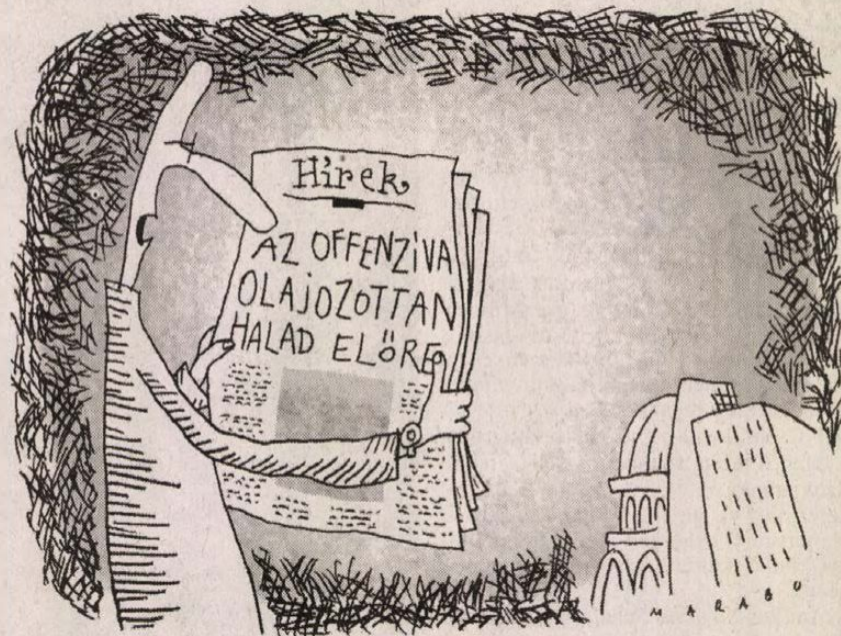
ott amerikaiak, a per előkészítése folyhat ott, és az amerikai jog lépcsőfokain végigtaszítható a gyanúsított, csak éppen úgy, hogy közben őt, egyedül őt nem védik az amerikai demokrácia törvényei. Még ügyvéddel sem léphet kapcsolatba. És noha mindezt mindenki tudja, az első amerikai hadifoglyok látán Rumsfeldnek eszébe jut a genfi konvenció, amelynek Amerika csak Guantánamo erődbörtönében tizenöt pontját sérti meg. George Monbiot a *The Guardian* március 25-i számában gondosan fel is sorol közülük tizenháromat. Leírja, miként térdeltek a foglyok a kamerák előtt hátrakötött kézzel, fekete szemüvegben és fülhallgatóval. Bush és Rumsfeld az öt fogságba esett amerikai hadifoglyó látán a nemzetközi bíróság fenyegetőzik, vagyis olyan instanciával, mely amerikai személy ellen egy újdonsült törvény szerint nem indíthat eljárást. Állítsák nemzetközi bíróság elé a hadijog megsértőit, különösen az irakiakat meg az afgánokat, meg a szerbeket és a horvátokat, még segélyt se kaphassanak országaik, amíg ki nem szolgáltatják a bűnösöket, de amelyik ország amerikai bűnöst szolgáltatna ki, az ellen háborút is indíthat Amerika! Ez a hazafias hazugságba göngyölt képmutatás csak Bush teológiai arzenáljának ismeretében értelmezhető. A Jónak mindenhez joga van. A Gonosznak semmihez sincs joga. Vigyázz, pupák, fogd be a szád, mert egykettőre te is Gonosz leszel!

Arthur Miller diagnózisával kezdtem, hadd fejezzem be eszmefuttatásomat egy másik kitűnő drámaíró szavaival. Amikor Harold Pintert az idén február első felében a torinói egyetem díszdoktorává avatták, köszönőbeszédét így fejezte be: „Az Egyesült Államok nyilvánvalóan tombol a vágytól, hogy megtámadja Irakot. Azt hiszem, meg is teszi ezt – nemcsak azért, hogy megszerezze az iraki olajat, hanem mert az amerikai kormány most vérszomjas vadállat. Csak egy szót ismer: bomba. Tudjuk, hogy sok amerikai elborzaszt kormánynak a magatartása, de úgy látszik, tehetetlenek. Ha Európa nem mutatkozik szolidárisnak, intelligensnek és bátornak, és nem száll szembe, és nem áll ellen az Egyesült Államok hatalmának, akkor kiérdemli majd Alekszandr Herzen definícióját: »Mi nem az orvosok vagyunk. Hanem a ragály.«”

Így válaszolt Arthur Miller még fel sem tett kérdésre kollégája, Harold Pinter. E két nevet leírva eszembe jut: De Gaulle állítólag felpanaszolta az algériai háború idején, hogy „a Sartre-ok mindig ellenünk vannak”. Őt még bántotta ez. Bush azonban meg sem kísérti az efféle bánat, mert minden valószínűség szerint semmit sem jelentenek számára az efféle nevek.

Eörsi István

fró

– Ez most hír, vagy már a hírmagyarázat?

MARABU RAJZA

világ közvéleményének. Maga Bush hivottatnak érzi magát arra, hogy kijelölje a Jók és főként a Gonoszok körét. A fundamentalista azonban nemcsak azt tudja, hogy kik a gonoszok, hanem felhatalmazva érzi magát elpusztításukra is. Ezért olyan rettenetes a jelenleg folyó háború. Afganisztán megtámadását még sokan elfogadtuk, mert a tálibok kapcsolatban álltak Bin Laden világszóló terrorszervezetével. Irak megtámadása, a lánc második szeme azonban megmutatta, hogy egy sorozat elején vagyunk. Senki sem bizonyította be, hogy Irak kapcsolatban áll az al-Kaidával. Az viszont vitathatatlan, hogy a világ figyelmének középpontjába keveredett Irak a ráküldött fegyverzetellenőrökkel a háború megkezdésének pillanatában nem fenyegette a világbékét. Így hát Amerika nyugodtan adhatott volna a fegyverzetellenőröknek még egy fél évet a vizsgálódásra. De Bushék vágytak az olajra, és ezenkívül – ami még veszélyesebb – a Gonosz kibevezésére.

vallásháborúk huszadik századi civilizációs feltételek között rövid időn belül fenyegethetik Amerikán kívül Izraelt és a világbékét is.

Bushék mindebből csak azt érzékelik, hogy összeomlott az atompattra épült régi világrend, így hát nyugdíjba küldhetik e világrend intézményeit. Kitalálták, hogy nem az járatta le a Biztonsági Tanácsot, aki túllépett ezen a testületen, hanem az, aki meg akarta vétőzni az amerikaiak ultimátumát. Csakhogy, ha a vétő ellentétes lenne a Biztonsági Tanács szellemével, akkor Amerika sem alkalmazta volna, ahányszor meg kellett mentenie Izraelt a testület szankciókhoz és határidőkhöz kötött határozataitól. A Biztonsági Tanács lényegét tagadja, aki szerint azért nincs szükség a Biztonsági Tanács határozatára, mert ez a második öbölháború óta, vagyis több mint egy évtizede felfüggesztett állapotban ugyan, de érvényben van. A határozat fogalmában rejlik, hogy érvényben van, vagy nincs érvényben. Határozat nem függeszthető